

Dojrzałość językowa, czyli jak kształtuje się mowa dziecka 6-, 7-letniego

08.06.2020

Mowa jest jedną z ważniejszych form aktywności człowieka. Umiejętności nadawania i odbioru mowy odgrywają znaczącą rolę w kontaktach społecznych.

Prawidłowy rozwój mowy jest warunkiem właściwego rozwoju osobowości dziecka. Dzięki rozumieniu komunikatów słownych poznaje ono otaczający świat, dzięki umiejętności mówienia jest w stanie wyrazić swoje uczucia, emocje, potrzeby i spostrzeżenia. Jeśli proces rozwoju mowy dziecka przebiega prawidłowo, prawidłowy jest również proces myślenia i inne procesy z nim związane, a to warunkuje także przyszłe powodzenia edukacyjne.

Częste kontakty dziecka z otoczeniem przyspieszają rozwój mowy. Dzięki nim dziecko doskonali wymowę, wzbogaca słownictwo, uczy się formułowania poprawnych zdań, prawidłowego stosowania zasad gramatycznych, właściwego posługiwania się melodią, akcentem i rytmem mowy. Znaczącą rolę odgrywa tu zatem ilość i jakość odpowiednich zachowań językowych, dostarczanych przez środowisko, w którym dziecko wzrasta i wychowuje się. Deficyty w zakresie sprawności językowych i kompetencji komunikacyjnych uniemożliwiają właściwe kształtowanie się dziecka jako jednostki społecznej, utrudniają jego rozwój i kształcenie się w systemie szkolno-rówieśniczym. Dlatego tak ważna jest troska o prawidłowy rozwój mowy dziecka. Istotne jest, aby wszystkie działania stymulujące i wspomagające oraz profilaktyczne podejmowane były jak najwcześniej. Im dziecko starsze, tym trudniej osiągnąć pożądany efekt w terapii. Bagatelizowanie pierwszych niepokojących objawów przedłuża czas prawidłowego kształtowania się systemu językowego, a tym samym ogranicza możliwość osiągania sukcesów szkolnych. Mowa jest bowiem istotnym czynnikiem określającym dojrzałość rozwojową do podjęcia nauki.

Mówienie jest sprawnością, której trzeba się oczywiście nauczyć. Dziecko stopniowo przyswaja słownictwo, opanowuje reguły gramatyczne i wymowę poszczególnych głosek, uczy się języka w niezwykle uporządkowany sposób, przypominający pokonywanie kolejnych etapów rozwoju motorycznego, przyswaja język niejako automatycznie. Zanim jednak jego mowa będzie zgodna z normą językową przechodzi przez kolejne stadia.

ETAPY ROZWOJU MOWY według podziału Leona Kaczmarka:

- I OKRES MELODII – trwa od urodzenia do 1 roku życia dziecka.
- II OKRES WYRAZU- przypada między 1-2 rokiem życia.
- III OKRES ZDANIA - trwa od 2 do 3 roku życia dziecka.
- IV OKRES SWOISTEJ MOWY DZIECKA – to wiek od 3 do 6-7 roku życia dziecka.

Zakończony rozwój mowy przypada więc na okres swoistej mowy dziecka.

Jak zatem definiujemy prawidłowo zakończony rozwój mowy dziecka 6-, 7-letniego?

1. System fonetyczno-fonologiczny jest w pełni ukształtowany, wszystkie głoski powinny być wypowiedziane poprawnie, u dziecka nie stwierdza się wady wymowy.
2. Wzbogacany jest wciąż zakres słownika biernego i czynnego (dziecko poznaje m.in. nazwy dni tygodnia i niektórych miesięcy, imiona bohaterów z książek, nazwy narzędzi i urządzeń domowych, nazwy ogólne: np. owoce, warzywa, kwiaty), zasób słownictwa to ok. 4000 słów.
3. Wzrasta sprawność językowa, zdolność narracji - dziecko swobodnie wypowiada się na różne tematy, potrafi opowiadać kilkuelementowe historyjki obrazkowe.
4. Struktura konstruowanych zdań jest już dość złożona (zdania wielocłonowe, 6-,7-wyrazowe).
5. Pojawia się mowa dialogowa (dziecko prowadzi również dialog z dorosłym niebędącym członkiem rodziny).
6. 6-, 7 - latek ma już do dyspozycji wszystkie części mowy, kategorie gramatyczne oraz schematy składniowe. *To jak ich używa, zależy od wielu czynników wewnętrznych i zewnętrznych. Wpływ na ostateczną jakość posługiwania się językiem ma kształtowanie się organizacji funkcji półkulowych i stopień specjalizacji lewej półkuli w funkcjach mowy, poziom inteligencji dziecka i związany z tym poziom wiedzy ogólnej o świecie oraz wzorce językowe wśród których dziecko się wychowuje.*¹
7. Dzieci zaczynają bawić się słowami, zaczynają rymować, wymyślać, zagadki, wierszyki, zauważać wieloznaczność wyrazów, odchodzą od bardzo dosłownego rozumienia słów i wyrażeń, w ich języku zaczynają pojawiać się wyrażenia i zwroty o znaczeniu metaforycznym, a także porównania.
8. Zachowania językowe dzieci powinny wskazywać na znaczny wzrost kompetencji komunikacyjnej - chodzi tu o uwzględnianie w swoich wypowiedziach czynników społecznych - sytuacji, miejsca i osób. *Dzieci zaczynają w wyrażnie inny sposób rozmawiać z rówieśnikami, rodzicami, panią w przedszkolu czy w sklepie (tzw. językowe role społeczne), znają też większość konwencjonalnych formuł językowych - przywitania, pożegnania, przepraszania, proszenia itp.*².

¹ J.Cieszyńska, M.Korendo, Wczesna interwencja logopedyczna. Stymulacja rozwoju mowy dziecka od noworodka do 6.roku życia, s.189

² Ibidem,s.189

9. Doskonali się rozwój analizy i syntezy słuchowej, słuchu fonemowego – dziecko wysłuchuje głoski na początku wyrazu, na końcu wyrazu, dzieli zdanie na wyrazy, wyrazy na sylaby i głoski (krótkie wyrazy jednosylabowe lub dwusylabowe), różnicuje dźwięki podobne np. Tomek-domek, kura-kula, kasa-kasza, lubi zabawy rytmiczne. Brak stabilności wzorców słuchowych oraz zaburzona zdolność różnicowania głosek przyczyniają się do powstawania zaburzeń mowy, utrudniają naukę czytania i pisanie.

Przed rozpoczęciem nauki w szkole ważne jest osiągnięcie odpowiedniego poziomu dojrzałości językowej i sprawności komunikacyjnych. Rozwój mowy ma bowiem niewątpliwie wpływ na rozwój umysłowy, osiągane wyniki w nauce, czy choćby akceptację wśród kolegów.

Nieprawidłowa wymowa, ubogie słownictwo, błędy gramatyczne i składniowe u dzieci rozpoczynających edukację szkolną są poważną przeszkodą w osiąganiu przez nich sukcesów szkolnych (czytanie i pisanie to przecież wyższy etap rozwoju mowy), utrudniają naukę. Mogą być także powodem zaburzeń emocjonalnych takich jak np. lęki, fobie szkolne, niepełność mowy (do istniejących już bowiem trudności w mówieniu, czytaniu czy pisaniu, dołączają psychologiczne skutki tych zaburzeń). Dziecko może mieć niskie poczucie własnej wartości, może nasilać się nieśmiałość. Trudności te mogą także narastać na kolejnych etapach edukacji i to nie tylko polonistycznej.

Warto więc pilnie śledzić i diagnozować nabywane umiejętności w zakresie mowy (im dziecko jest starsze tym trudniej wyeliminować złe nawyki w mówieniu). Umożliwi to bowiem wczesną stymulację, pozwoli uniknąć deficytów rozwojowych także w sferach innych niż język. Prawidłowy poziom rozwoju sprawności językowych z pewnością będzie jednym z czynników, który zapewni dziecku 6,7-letniemu odpowiedni start edukacyjny.

Opracowała Anna Bazula, neurologopeda

Źródła:

J. Cieszyńska, M. Korendo, Wczesna interwencja logopedyczna. Stymulacja rozwoju mowy dziecka od noworodka do 6.roku życia, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2007

L. Kaczmarek, Nasze dziecko uczy się mówić, Wyd. Lubelskie, Lublin 1977